

Eldre litteratur i skolen: «...smaa skyer af extrafint, filologisk Støv»

LNU's årskonferanse
Stavanger 15.03.2024

Lars August Fodstad
NTNU

I.

Lille Marius satt så pent og stille på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne gav det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk; og når han uformodet fikk et spørsmål, ble han ildrød i hodet og stammet.

Lille Marius satt på nest nederste benk litt krum i ryggen; for der var ikke ryggstø, og det var strengt forbudt å lene seg tilbake mot den neste pult.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag etter feriene. Solen skinte over rektorens have og på de fire store epler på hans lille epletre. De blå gardiner var trukket for det øverste vindu; men i det neste hadde Abraham innrettet seg en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han telegraferte just omkring til spørrere i klassen at klokken var over halv.

«Flere byer —» sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjær penn. Det var hans spesialitet å spisse fjærpenner; og rundt i alle de klasser hvor han leste, lå der en liten sirlig samling av fjærpenner, som ingen brukte unntatt rektor.

Allikevel hadde adjunkt Borring møye med å holde dem i orden. Ti det hendte meget ofte at en vanartig disippel samlet pennene i frikvarteret, stakk dem ned i et blekkhus og rotet så lenge om med dem til spissene strittet til alle kanter, og penneposene var fulle av blekk.

Når da neste gang Borring kom i klassen og skrek: «Nei men du store Gud! hvem har ødelagt mine pen-

Aalbon

ALEXANDER L. KIELLAND

GIFT

Med innledning og merknader ved
OLAF ROINAS

INNLEDNING

Alt i 1877, to år før han trådte fram som forfatter, nevnte Alexander Kielland i et brev til søsteren, malerinnen Kitty Kielland, at han var sterkt interessert i ungdommens oppdragelse, og at han til og med hadde tenkt å skrive en bok om oppdragelsesspørsmål. — I skoleårene hadde Kielland, som mest all skoleungdom — den gang som nå — hatt en naturlig og normal opposisjonstrang mot skole og hjem. Hos ham som hos de fleste, ga den seg utslag i økenavn på lærerne og karikering av deres undervisningsmetoder og personlige egenheter. Kanskje var denne kritikken mer bevisst hos ham og mer rettet mot de viktigste læreemnene, latinsk og gresk språk og litteratur, enn vanlig blant skolegutter. — Interessen for oppdragelse og skolevesen holdt seg gjennom ungdomsårene, og ved flittig lesning av fremmed, særlig engelsk filosofisk og pedagogisk litteratur, skaffet han seg i disse årene et helhetssyn på oppdrages- og skolespørsmål som var ganske solid og saklig begrunnet. Han var også blitt en avgjort motstander av den autoritetsbundne oppdragelsen som rådde i skole og hjem på den tiden, og følte det som en samvittighetssak å kjempe for nye mål og nye former for oppdragelse.

Men han visste også at i denne kampen ville han stå nesten alene mot en fast og samlet front av alt som hadde navn og autoritet i Norge. — I 1879 skriver han til Bj. Bjørnson: «Og dog — er det klokskap eller feighet — jeg gruer for å ta fatt. Ikke så meget for den forbitrelse som følger; men hva der for meg er det verste, — som rent ut sagt ville ta livet av meg — det er den

“en av disse dødsens kjedelige skoleutgavene...”

Oppdraget

LNU-konferansen 2024

Må vi lese heile? Korleis styrke
litteraturlesinga i klasserommet

«Naar jeg begynder et Kapitel, som jeg har rigtigt varmt i Hovudet, er det saa morsomt – ja, jeg vil ikke paastaa, at det er fuldt saa morsomt som at have en Lax paa Stangen, men ialfald som en stor Ørret.»

Les meir på norskundervisning.no

15.-16. mars på Clarion Energy i
Stavanger

15.00: Lars August Fodstad. «...smaa Skyer af extrafint, filologisk Støv.»

I Kiellands *Gift* gjeng lærarane kring som visne, grinete spøke fordi jobben deira er å strø støv på ein ungdom dei ikkje skjønar. Dei sjukelege elevane er knapt i stand til å slepe seg gjennom det aller minste pensum av gamle klassikarar. Har den eldre litteraturen – som Kielland sjølv – blitt vår tids skolestøv, eller er det enno håp om å finne læring og lukke gjennom lesingas lidning? Kvifor og korleis skal det kunne gå til?

Planen

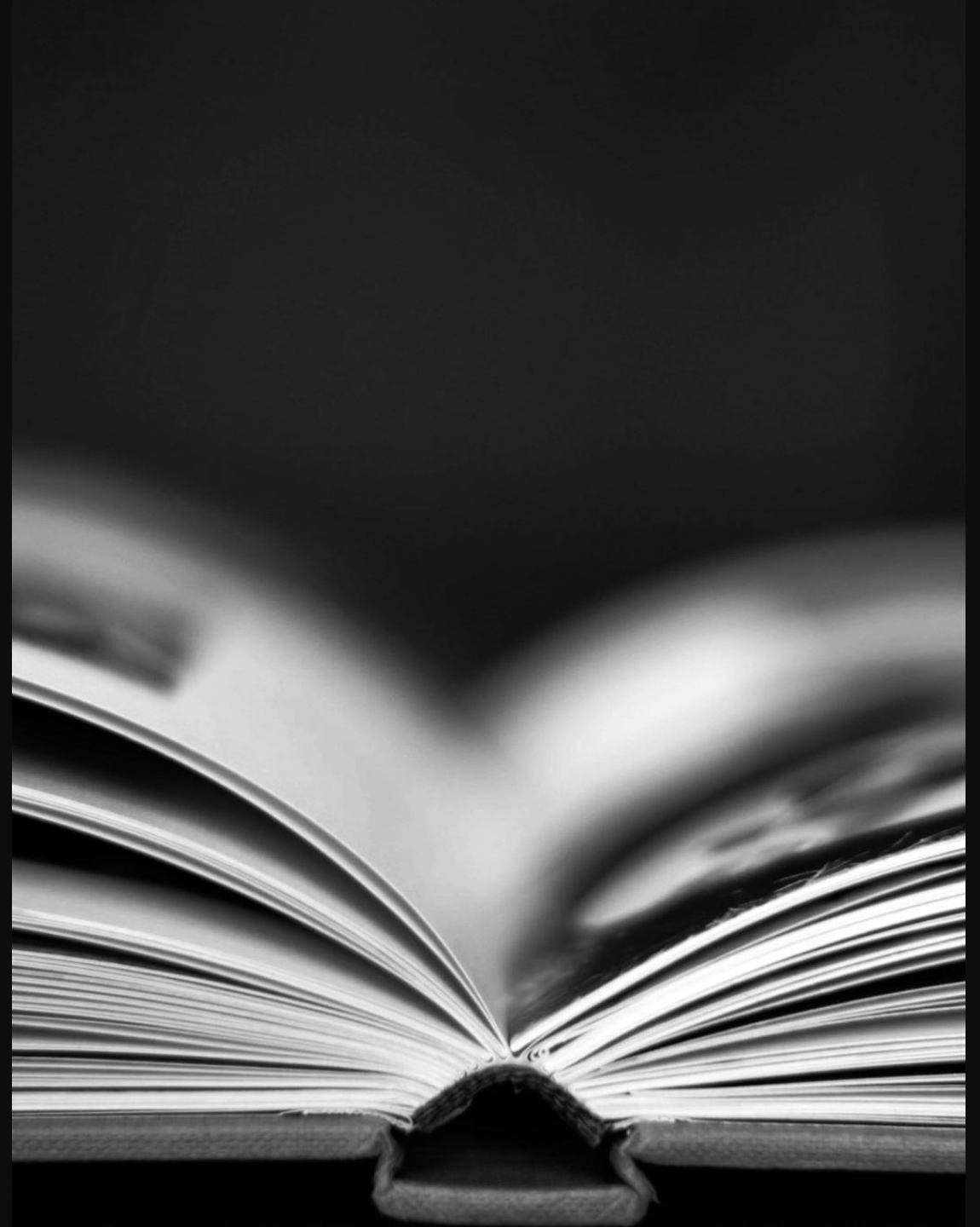
Hvorfor? Legitimeringsspørsmålet basert på egen og andres forskning og drøfting

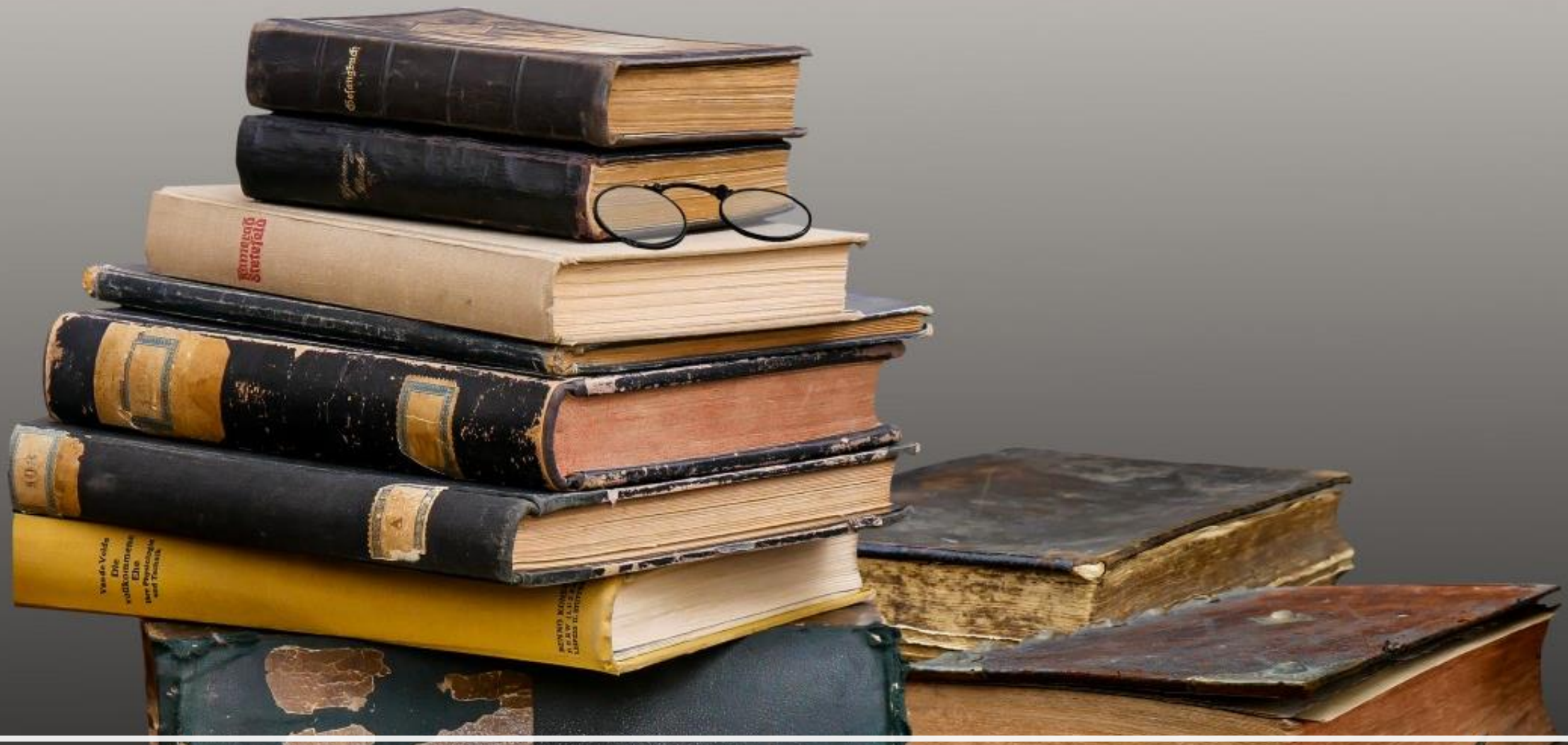
Hvordan? En teoretisk modell for lesing av eldre litteratur

Hvordan? Et lite forskningseksempel på lesing av eldre litteratur

Hvor mye? Spørsmålet om hele tekster og utdragsproblematikken

Tekst og kontekst. Det moderne gjennombrudd som eksempel for en alternativ tilnærming

Hvorfor?

Bjørn Kvalsvik Nicolaysen
og Laila Aase (red.):

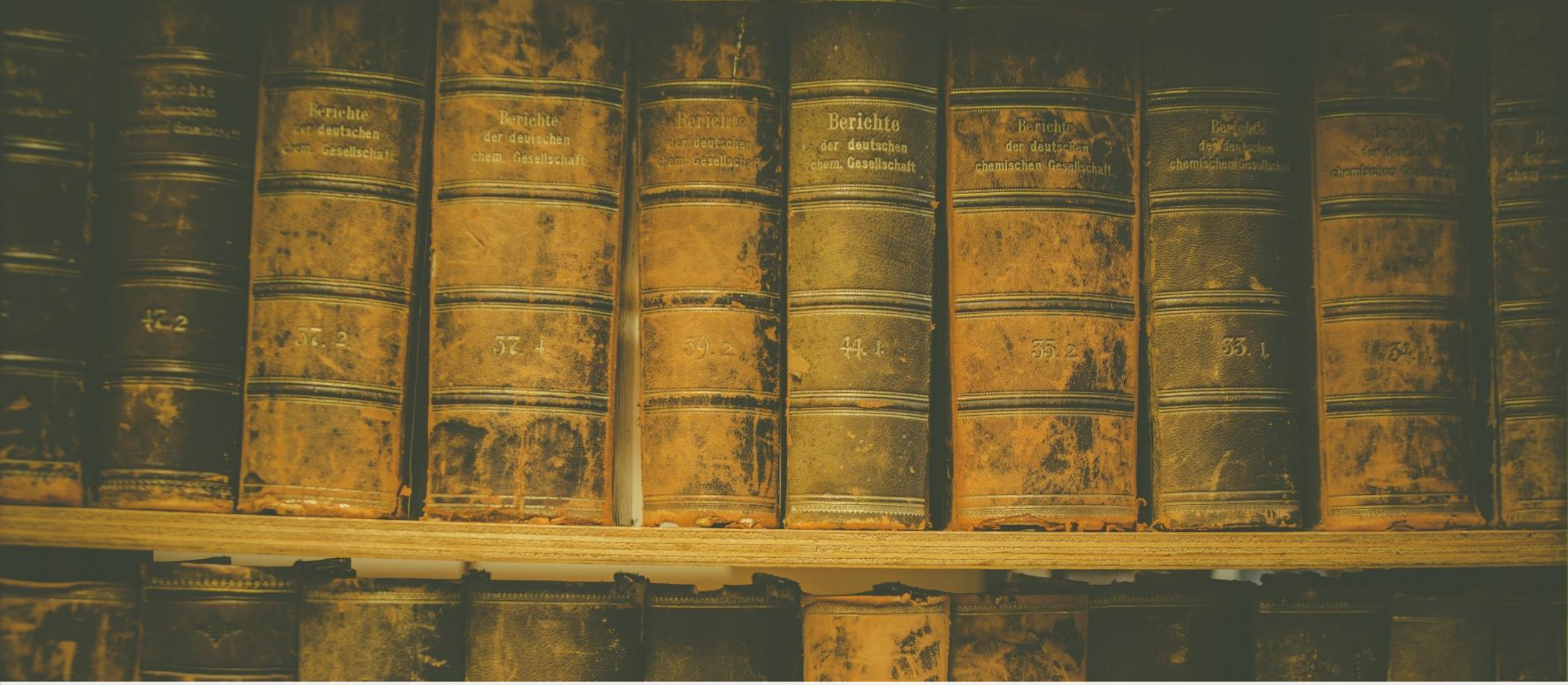
Kulturmøte i tekstar

Litteraturdidaktiske perspektiv

«Tilgangskompetanse. Arbeid med med tekst som kulturdeltaking»

«Her ligg for meg sjølve legitimeringa for å halde på med litteraturstudium i språkfaga: Litteraturen i alle sine variantar gjev ulike utkast til å tenkje seg verda heilt eller delvis annleis enn den umiddelbart tilgjengelege omverda, som er så prega av fastsette rammer, maktilhøve og forventningar. Litteraturen påkallar *medverda*, dei andre livsverdene vi ikkje har tilgang til anna enn som sekundære erfaringar.»

Hvordan?

Thomas Illum Hansens (fra Weinreich og Handesten)

- Arkivering

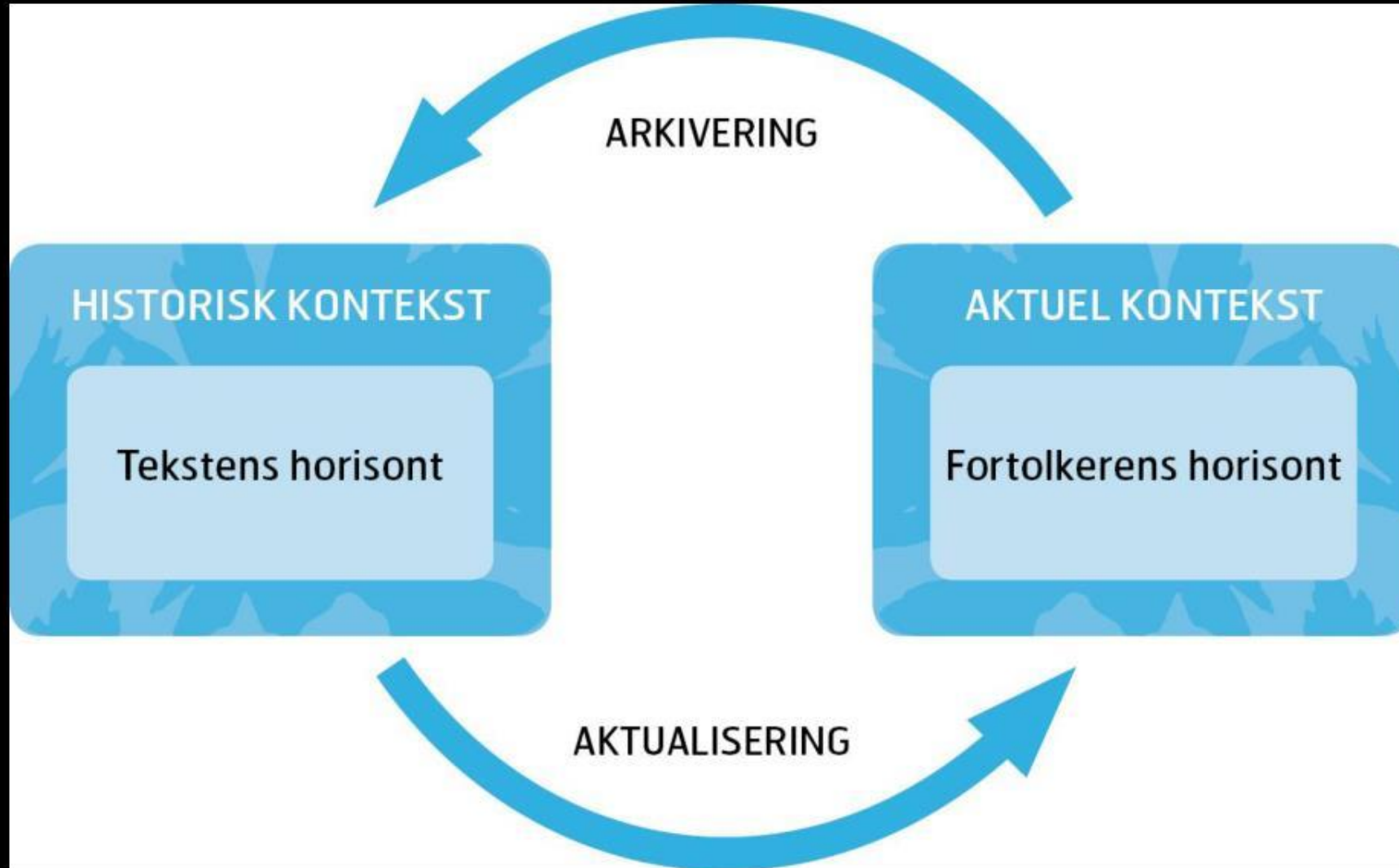
- er vanskelig fordi verken tekst eller historisk kontekst er stabil, men «produkter af en fortolkning, der gennemføres med afsæt i fortolkerens aktuelle kontekst»

- Aktualisering

- er vanskelig fordi den «bør skje med respekt for teksten og dens historiske kontekst, så man ikke blot bruger teksten som spejl for sin egen tid»

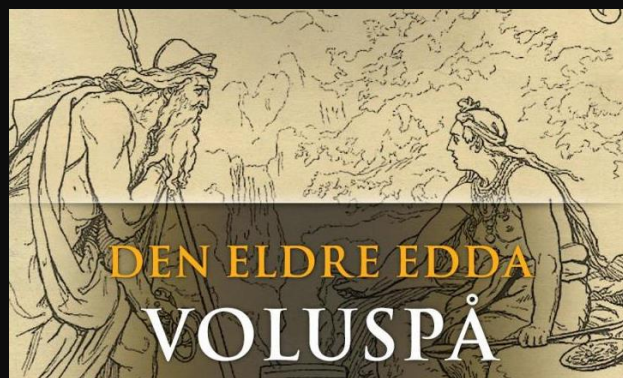
Hermeneutisk kontekstualisering

Hvordan? Et eksempel

- Gruppesamtaler
- Tekst uten «ramme»
- Utforskende instruks

- Karpe: «Identitet som dreper»
- Voluspå
- Thomas Kingo: «Hierte-Suk»
- Henrik Wergeland: «Til Foraaret»

JONAS BAKKEN (RED.)

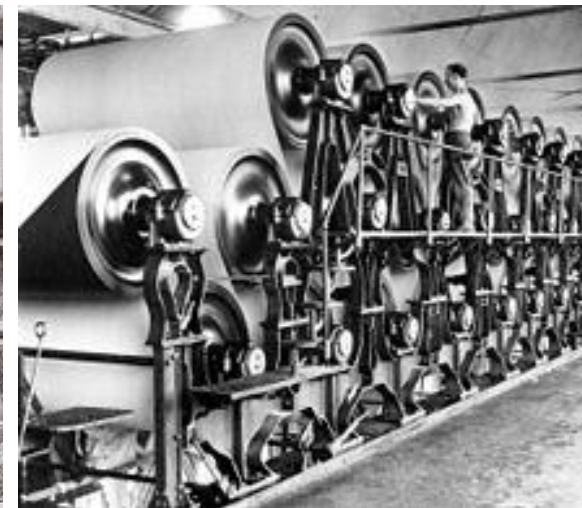
Norskdidaktiske klassikere

FAGBOKFORLAGET

LANDSLAGET FOR NORSKUNDERVISNING

Hvor mye?

Tekst og kontekst: Det moderne gjennoibrudd

HENRIK IBSEN.

SAMFUNDETS
STØTTER.

B. BJØRNSON.

REDAKTØREN.

EN FALLIT.

SKUESPIL I FIRE HANDLINGER

AF

BJØRNSTJERNE BJØRNSON.

KØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).

1874.

Fra nærlesing til fjernlesing

Nasjonalbiblioteket

Telegraf

Nullstill

Sortering: Relevans Visning: Rutevisning

22 617 treff i bøker

MEDIETYPER

- ALLE
- Bøker (22 617)

Det er foreløpig begrenset r tjenesten. For søk i andre m [nb.no/nbsok](#)

FORFATTER/MEDVIF

Søk på navn

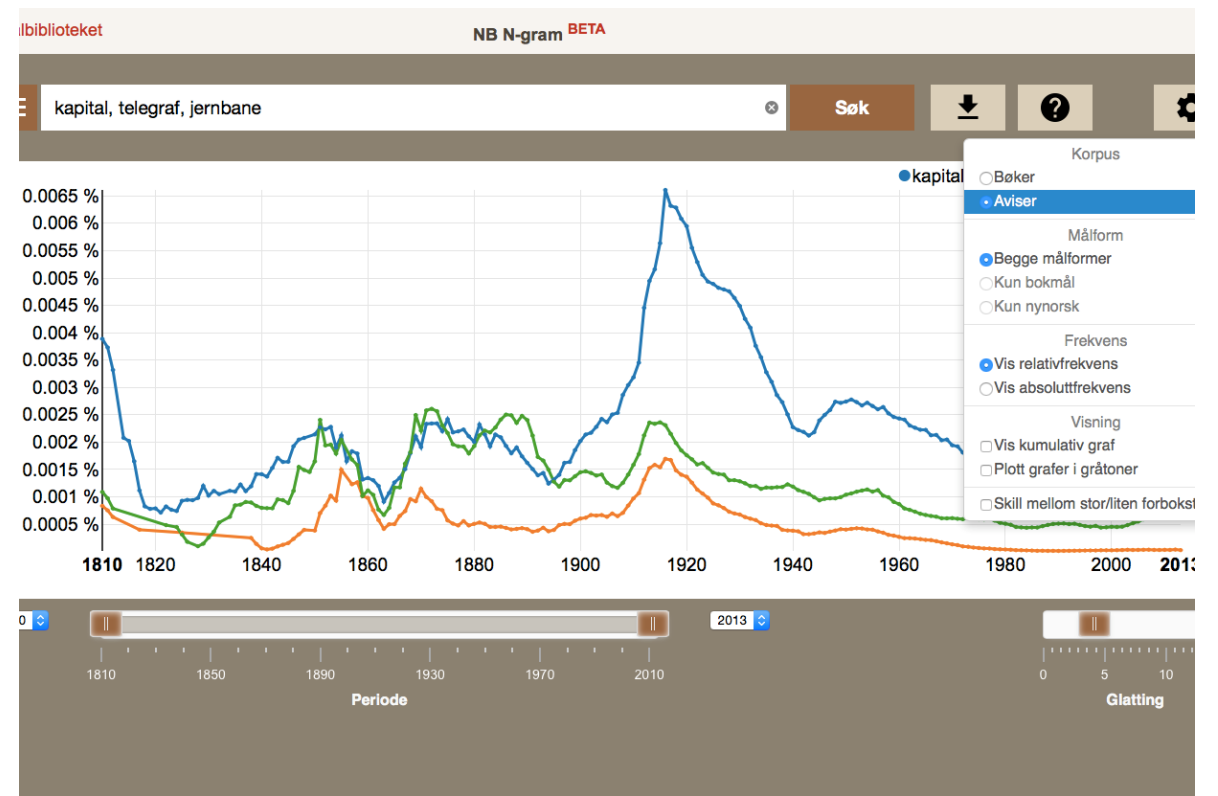
TITTEL

Søk etter boktittel

EMNE

Søk etter person/sted/t

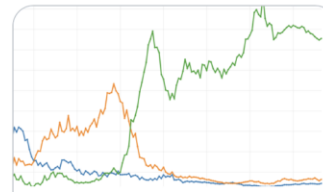
UTGIVELSEÅR

Apper fra DH-LAB

DH-LAB Apper fra DH-LAB Forskningsprosjekter Arrangementer Kontakt

Denne siden inneholder lenken til enkle apper utviklet av Nasjonalbibliotekets DH-LAB. Tjenestene bruker for det meste [vårt API](#) og er også [tilgjengelige som åpen kildekode](#).

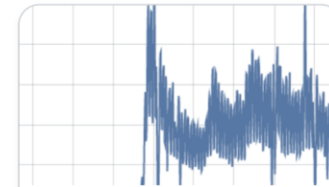
NB N-gram

NB N-gram er en søketjeneste som gir deg muligheten til å finne og sammenligne ordfrekvenser, dvs. når og hvor ofte ord forekommer i et historisk perspektiv.

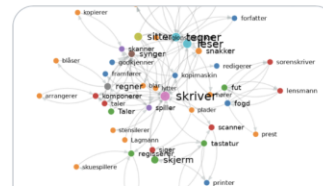
Bildesøk

Søk etter i bilder i Nasjonalbibliotekets bøker og aviser

Dagsplott

Dagsplott gjør det mulig å vise trender i la NB N-gram, men med høyere oppløsning. Følg utviklingen for ett eller flere ord dag for dag.

Galakser

Galaksene er en slags ordsky som viser ord i relasjon til andre ord. Ordene opptrer i en grafstruktur bygd opp fra ord som forekommer sammen i en koordinasjon, som for eksempel bil og båt.

	title
/ Zern , Leif / Bredal , Bjørn / Grieg , Edvard / Festsplill	
Det verdil	
osse , Jens Kristian	
Storbypoli	
Slik var de	

Korpus

Denne appen lar deg bygge et korpus fra Nasjonalbibliotekets digitale samlinger ved hjelp av både metadata og innholdsord. Korpuset kan brukes i de fleste av appene vi tilbyr.

[https://um.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008011904054](#) ... En slik vaksine finnes ikke. Graden og viktigheten av beskyttelse varierer for de enkelte vaksinene, og brukningene er noen ganger berøvelige, en god del gang alvorlige.

[https://um.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008011904054](#) vaksineisjonsprogram 287 vaksine 238

[https://um.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008011904054](#) Forebygging er viktig. Alle blodgivere skal testes på anti-HCV ved hver tapping. Rene sprøyter i stoffmiskbruksmiljøer er viktig. Vaksine er skal ikke utviklet.

[https://um.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010050603006](#) ... bakteriolog. kjent for vaksine mot tuberkulose. Se BCG-vaksinasjon. Calmeyer, Joachim, f. 23. juni 1913, norsk skuespiller. Ved Nationaltheatret 1964-72 og fra 1979. Den...

[https://um.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_bidenskriv_nufl_nufl_19990112_00_18_1](#) - Vaksine gir god effekt i løpet av en uke. Siden det fremdeles er stille, er det enda tid for dem som mener de trenger vaksinasjon...

Konkordanser

Denne appen gir deg søkeord i kontekst (såkalte konkordanser) i et gitt korpus.

Corpus size: 5000 documents. Download [corpus definition](#).

	counts	bdist	freq	pmi
-	35.0	2.486486	6911.0	23493.557848
smittet	10.0	1.666667	86551.0	535.981191
testet	10.0	2.583333	87866.0	527.959712
påvist	7.0	0.777778	192100.0	169.041102
positivt	13.0	1.733333	451616.0	133.535173

Kollokasjoner

Fant 91 potensielle nyord

Last ned resultater som CSV eller

koronapandemien

koronaviruset

koronakrisen

koronasituasjonen

koronavirus

Nyord

1	2	0	5
1	1	0	3
0	2	0	0

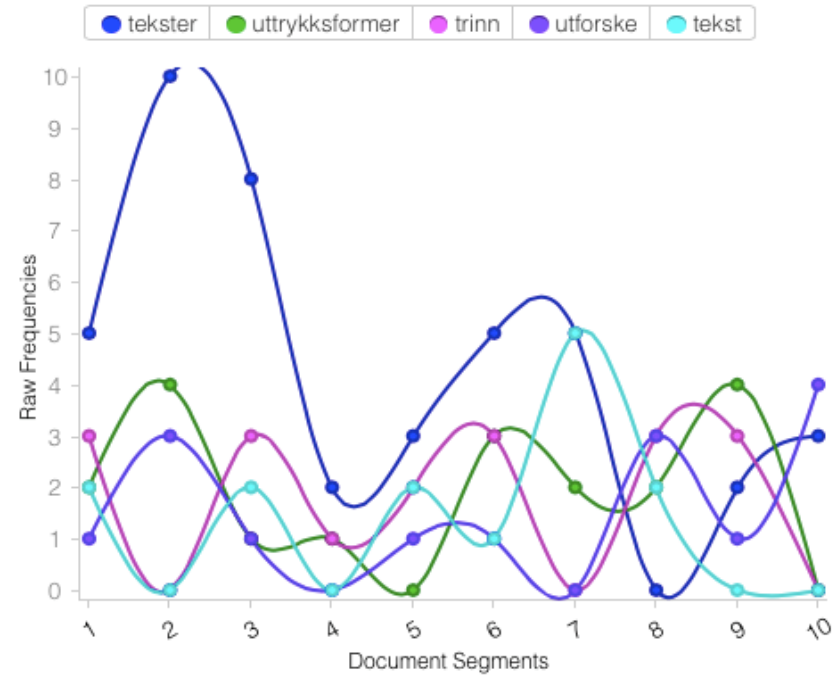
Ordfrekvenser

<https://www.nb.no/dh-lab/apper>

2.1. Tekst i kontekst Kjerneelementet tekst i k...

2.1. Tekst i kontekst
 Kjerneelementet tekst i kontekst innebærer at elevene skal lese tekster for å få estetiske opplevelser, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser. Norskfaget bygger på et utvidet tekstbegrep der elevene skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike uttrykksformer. De skal utforske og reflektere over tekster på bokmål og nynorsk, svensk, dansk og i oversatte tekster fra samisk og andre språk. Tekstene kan knyttes både til kulturhistorisk kontekst og elevenes egen samtid.
 Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og

Terms:

This corpus has 1 document with 1,271 total words and 391 unique word forms. Created 2 seconds ago.

Vocabulary Density: 0.308

Average Words Per Sentence: 57.8

Most frequent words in the corpus: **tekster** (43); **uttrykksformer** (19); **trin** (18); **utforske** (15); **tekst** (14)

	Left	Right
⊕ 1)	innebærer at elevene skal lese	tel for å få estetiske opplevelser
⊕ 1)	elevene skal lese og oppleve	tel som kombinerer ulike uttrykksformer. De
⊕ 1)	skal utforske og reflektere over	tel på bokmål og nynorsk, svensk
⊕ 1)	svensk, dansk og i oversatte	tel fra samisk og andre språk
⊕ 1)	3 den systematiske leseopplæringen oppleve	tel gjennom lek, bevegelse og estetiske
⊕ 1)	og relevans for eleven oppleve	tel med ulike uttrykksformer forskjeller mellom
⊕ 1)	form, formål og innhold i	tel fra ulike tider og kulturer
⊕ 1)	innhold i kortere og lengre	tel utforske tekster med ulike uttrykksformer

items:

Bonus: Sluttappell

Gi tilgang til tekstkulturen!

Gi innblikk i «medverden»!

Nærles!

Oppøv historisk bevissthet!

Å lese langt og konsentrert!

Les hele verk!

Dyrk leseopplevelser i lesefellesskap!

Vær bevisst på hva, hvorfor og hvordan!

Arkiver og aktualiser!

Legg til rette for feillesninger, misforståelser og forvirring!

